

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „ELi kaubandus- ja investeerimispoliitika roll ELi majandustulemuste parandamisel“

(omalgatuslik arvamus)

(2020/C 47/06)

Raportöör: **Jonathan PEEL**

Raportöör: **Tanja BUZEK**

Täiskogu otsus	24.1.2019
Õiguslik alus	kodukorra artikli 32 lõige 2 omalgatuslik arvamus
Vastutav sektsioon	REXi sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	3.10.2019
Vastuvõtmine täiskogus	30.10.2019
Täiskogu istungjärk nr	547
Hääletuse tulemus (poolt/vastu/erapooletuid)	155/4/5

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Kaubandus ja investeringud on Euroopa Liidu jaoks üliolulised, kuna nende valdkondade abil on võimalik parandada liidu sees majandustulemusi. ELis sõltub üks töökoht seitsmest ekspordist. Arvestades et järgmise 10–15 aasta jooksul toimub 90 % üleilmsest majanduskasvust eeldatavasti väljaspool Euroopat, peab EL tegema tööd selle nimel, et ta saaks võimalikult suure osa neist võimalustest ning ei kaotaks tarbetult turuosa kolmandatest riikidest pärit konkurentidele.

1.1.1. ELi kaubandus- ja investeerimispoliitikat on hakatud kontrollima ja poliitiliselt analüüsima rohkem kui kunagi varem. Olulised poliitilised muutused, nagu populismi kasv, Brexiti kaubandusmõju ja USA praeguse administratsiooni kehtestatud tööstuskaubandusmeetmed, on tõstnud esile probleemid ebaõiglaste kaubanduslepingutega ja toonud kaasa suurema poliitilise ebakindluse. Selles arvamuses uuritakse, mida EL peab ise tegema, et õiglane kaubandus edendaks oma hüvede õiglast jaotust. EL peab liikmesriikide vahel saavutama piisava üksmeele, et ta saaks jätkuvalt pidada läbirääkimisi kasulike ja dünaamiliste kaubanduslepingute sõlmimiseks üle kogu maailma. Selleks tuleb edendada edumeelset kaubanduskava, mille aluseks on keskkonna-, sotsiaal- ja tarbija-kaitsestandardite ning õiguste kaitse.

1.1.2. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee tuletab Euroopa Komisjonile ja Euroopa Parlamendile meelde oma soovitusi, mis on esitatud hiljutistes olulistest arvamustes ELi kaubandus- ja investeerimispoliitika kohta ⁽¹⁾. Komitee kutsub üles need lisama uude kaubandusstrateegiasse. Käesoleva arvamuse eesmärk on keskenduda sellele, mida EL peab tegema liidus endas korra loomiseks ja kuidas ta peab samal ajal lahendama olemasolevaid kaubandusvastuolusid ja nägema ette vajalikud kaitsemeetmed.

1.2. Esiteks peab komitee oluliseks, et EL tagaks siseturu ja euroala sujuva ja õiglase toimimise. Tulenevalt ülekanduvast mõjust asub üks viiendik kõigist ELi ekspordiga seotud töökohtadest ⁽²⁾ muus liikmesriigis, mitte eksportija riigis, seda ka tarneahelate kasvu tõttu.

⁽¹⁾ Nagu on osutatud enamikus joonealustes märkustes alates 9. märkusest.

⁽²⁾ Kaubanduse peadirektoraadi väljaanne, november 2018.

1.2.1. See eesmärk peab hõlmama väga suurt hulka eri poliitikavaldkondi alates transpordist ja energeetikast kuni teenuste parema loimimiseni, et luua õiguslikult tugev ja sotsiaalselt kaitstud raamistik digipöörde ja tehisintellekti arengu jaoks. See peab hõlmama ka õiglasi ELi õigusakte ja poliitikat, millega edendatakse tingimusi, mis aitavad ettevõtjatel võtta juhtrolli konkurentsivõimet säilitavate uute tehnoloogiate arendamisel ja rakendamisel, tagades samas õiglase ülemineku raames majanduskasvu ja inimväärsed töökohad.

1.2.2. Edukad teadusuuringud ja innovatsioon on keskse tähtsusega ELi positsiooni tugevdamisel maailmas. Seepärast nõuab komitee, et komisjoni uue koosseisu ühe peamise prioriteedina tuleb tagada, et programmi „Horisont 2020“ jätkuprogramm „Euroopa horisont“ oleks tõhus ja tugev. Teisalt on vaja märkimisväärsed jõupingutusi eriti liikmesriikidelt ja sotsiaalpartnerite igakülgse kaasamise kaudu, et tagada kvaliteetne haridus ning kutsehariduse ja laiemad õppe kättesaadavus.

1.2.3. Väga oluline on ka inimeste oskuste edendamine ja arendamine. Komitee leiab, et eelkõige tuleb elukestva õppe kaudu aidata kiiresti kohandada inimeste oskusi, suurem rõhuasetus peab olema mitmekeelsusel ja kergesti kohandatavatel koolitusprogrammidel, mitte püüetel muuta inimesed paremateks arvutiteks.

1.3. Väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate vajadused ja potentsiaal tuleb kaasata igasse poliitikavaldkonda, et tagada nende juurdepääs rahastamisele ja muudele vahenditele ning toetada nende arenemisvõimet. Nagu märkis komisjon 2015. aasta teatises „Kaubandus kõigile“, ⁽³⁾ tagavad enam kui 600000 väikese ja keskmise suurusega ettevõtjat, kes annavad tööd rohkem kui kuuele miljonile inimesele, otseselt kolmandiku ELi ekspordist.

1.4. Kaubanduse tegeliku toimimise suhtes kordab komitee oma üleskutset, et Maailma Kaubandusorganisatsiooni (WTO) toetades võtaks EL ülemaailmse juhtpositsiooni, et edendada eeskirju edumeelse, õiglase ja kestliku kaubanduspoliitika elluviimiseks. WTO reformimiseks peab EL jätkama tihedat koostööd teistega, muu hulgas eesmärgil kehtestada eeskirjad, millega tagatakse, et riigid järgivad ja viivad ellu kestliku arengu eesmäärke. EL ja liikmesriigid peaksid seejuures kasutama oma mõjuvõimu ja argumentatsiooni WTO eri komiteedes, eelkõige sellistes uutes valdkondades nagu kaubandus ja inimväärne töö. Avatud, eeskirjadel põhinev rahvusvaheline kaubandusüsteem, mis tagab ranged keskkonna-, ohutus- ja tööstandardid, on oluline selleks, et parandada ELi ettevõtjate äri võimalusi ja õiglasi kaubandustingimusi võrreldes konkurentidega.

1.5. Komitee peab väga oluliseks, et ELi kaubandus- ja investeerimispoliitika käsitleks kõiki turu avamise olulisi tagajärgi ning piiraks nii palju kui võimalik negatiivset mõju, sealhulgas sotsiaalseid ja üleminekukulusid. Globaliseerumisega Kohanemise Euroopa Fondist tuleb igas mitmeaastasest finantsraamistikus näha ette piisavaid rahalisi vahendeid, et kompenseerida negatiivne kaubandusmõju, ning uuesti tuleb läbi vaadata tingimused ja kriteeriumid, mis piiravad nende vahendite kasutust.

1.5.1. Laiaulatuslikumad kaubanduslääbirääkimised võivad omakorda tõenäolisemalt tekitada konflikte tundlikes valdkondades. Kõik sellised vastuolud tuleb tõhusalt lahendada. Vastuolud võivad hõlmata probleeme rangete standarditega, eriti toiduohutuse, tarbijakaitse ja inimväärsede töötingimuste vallas, avalike teenuste kaitsmisel või kestliku kaubandusega seotud õiguste tagamisel. Seda kõike on üksikasjalikult käsitletud mitmes varasemas arvamuses. Komitee rõhutab veel kord, et mitte miski kaubanduslepingus ei tohi piirata valitsuste poliitilist vabadust reguleerida, nagu nad sobivaks peavad.

1.5.2. Komitee kutsub komisjoni uut koosseisu üles ka taas kinnitama ELi kaubandus- ja investeerimislepingutes piiriülese andmeedastuse ja isikuandmete kaitse horisontaalsätetest kinnipidamist.

1.5.3. Kuna ELil on ainulaadne võimalus võtta hoolsuskohustuse vallas juhtroll, kutsub komitee komisjoni üles tegema selles valdkonnas ettepaneku EL tasandi õigusaktide kohta. Komitee väljendab taas veendumust, et vastutustundliku ettevõtluse rakendamine kaubanduspoliitikas on oluline ELi üleilmse kaubanduspositsiooni tugevdamiseks ja kestliku arengu toetamiseks, muu hulgas julgustades äriühinguid võtma vastutust oma mõju eest ühiskonnale. Samuti kutsub komitee üles sõlmima kaubanduslepinguid, mis nõuaksid valitsuste täielikku rolli nii riiklikul kui ka kohalikul tasandil.

1.5.4. Komitee on seisukohal, et oluline on põhjalikum poliitiline arutelu kaubanduse ja investeringute rolli üle, et tagada parem arusaamine nii selle liikumapanevatest teguritest kui ka majanduslikust mõjust. ELi hindamispoliitikas tuleb rohkem keskenduda kaubanduslepingute kvalitatiivsete elementide hindamisele, kaasates täielikult kodanikuühiskonna ja Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee. Vaja on laiemat näitajate kogumit, millega kaasneb avatud arutelu alternatiivsete mudelite üle, ning mõju hindamine tuleb lõpule viia enne läbirääkimiste alustamist. Lisaks tuleks sobivate ajavahemike järel läbi viia terviklik uuring kaubanduse üleilmse mõju kohta.

⁽³⁾ COM(2015) 497 final.

1.5.5. Komitee nõuab veel kord tungivalt, et Euroopa välisteenistus muutuks kaubandusest teadlikumaks. Kaubandus on muutunud nii geopoliitiliselt kui ka majandusdiplomaatias üha olulisemaks, kuid on tähelepanuväärne, et ühisteatistes Euroopa ja Aasia ühendamise kohta ⁽⁴⁾ ei kajastatud kaubandusküsimusi. Samuti kordab komitee üleskutset tagada sidusam ja läbipaistvam koostöö kaubanduse peadirektoraadi ja teiste peadirektoraatide, eelkõige rahvusvahelise koostöö ja arengu peadirektoraadi ning tööhõive, sotsiaalküsimuste ja sotsiaalse kaasatuse peadirektoraadi vahel.

1.6. Komitee nõuab, et dialoog kodanikuühiskonnaga kaubandus- ja investeerimispoliitika üle kogu läbirääkimiste ajal ja pärast seda muutuks tunduvalt põhjalikumaks ning et kodanikuühiskonna järelevalverolli tugevdataks. Seda dialoogi tuleb arendada suuremat läbipaistvust ja pidevat täiustamist silmas pidades, kuna läbirääkimised ja kokkulepped muutuvad eelkõige kestliku arengu eesmärkide, Pariisi kokkuleppe ja ringmajandusele ülemineku tõttu keerulisemaks.

1.7. Samuti kordab komitee oma varasemat soovitusi, mille kohaselt tuleb ümber mõtestada põllumajanduse mitmepoolne käsitlus ja seda taas elavdada. Peale selle on ELil hea positsioon, et võtta endale selles juhtiv ja ennetav roll, edendades samal ajal kooskõlas kestliku arengu eesmärkidega keskkonna-, sotsiaal- ja laiemaid kestliku arengu standardeid. EL peab vältima põllumajanduses suuri järeleandmisi, mis kahjustaksid kodumaist tootmist.

1.8. Komitee väljendas suurt toetust sellele, et teatistes „Kaubandus kõigile“ seati rõhuasetus kestlikule arengule, eelkõige inim- ja sotsiaalõigustele ning keskkonnale, ning kõikidesse uue põlvkonna kaubanduslepingutesse lisati kaubanduse ja kestliku arengu peatükid. ELi kaubandus- ja investeerimispoliitika edendamisel tuleb need seada keskpunktiks. Eelkõige et tagada ELi ettevõtjatele võrdsed tingimused välismaal, tuleb need kohustused realiseerida, milleks on vaja need tõhusalt jõustada.

1.8.1. Komitee tervitab komisjoni ametisseastuva presidendi hiljutist teadaannet ettepaneku kohta nimetada ametisse uus kaubanduse vanemametnik, kes annab aru kaubandusvolinikule ning kes jälgiks ja parandaks meie kaubanduslepingute täitmist ⁽⁵⁾. Kutsume tungivalt üles andma sellele uuele võtmeisikule laiaulatuslikud volitused, mis võrdse kaalu ja võrdse tõhususega hõlmaksid kõik vabakaubanduslepingutes kokku lepitud kohustused, eriti kestliku arenguga seotud kohustused. See peab toimuma objektiivses otsustusprotsessis, mis põhineb õigeaegsetel tõhusalt algatatud uurimistel, mida toetavad piisavad ressursid. Seejuures peab tunnustatud sidusrühmadel olema selge roll nii kaebuste esitamises kui ka kõigil järgnevatel avalikel kuulamistel osalemises. Lisaks põhjalikule aruandlusele Euroopa Parlamendile ja nõukogule peab sellega omakorda kaasnema komitee ja vastavate sisenõuanderühmade kindel roll ning jätkuvalt tuleb kaasata kodanikuühiskond.

1.8.2. Komitee on varem soovitanud nii seda, et kaubanduse ja kestliku arengu peatükkide tulevastes volitustes oleks konkreetne klausel kestliku arengu eesmärkide edendamiseks, kui ka seda, et pärast Pariisi kokkulepet tuleks nüüd kaasata ka globaalse soojenemise vastu võitlemine ELi väärtuste lahutamatu osana. Üleminek vähese CO₂ heitega ringmajandusele peab omakorda olema üks peamisi tegureid, mis kajastub kõigis ELi läbirääkimisvolitustes.

1.8.3. Tegelik üleminek CO₂-neutraalsele ELi majandusele 2050. aastaks on märkimisväärne väljakutse. Sellel on tugev mõju kaubanduspoliitika arengule, samal ajal kui kaubanduse kohta tehtud otsused mõjutavad omakorda põhjalikult selle ülemineku saavutamise üksikasju nii ELis kui ka kogu maailmas. Ka siin peab õiglase ülemineku seadma kogu tulevase kaubanduspoliitika, tavade ja läbirääkimiste keskmesse.

1.8.4. Suuremad kaubavood nõuavad veelgi rohkem transporti, aga transpordi vallas on kasvuhoonegaaside heitkogused niigi märkimisväärselt suured. Seepärast kutsub komitee üles tagama nii seda, et tõhusamasse säästvat ja õiglase transpordi poliitikasse kuuluvad kõik transpordiliigid, kui ka seda, et kaubanduse ja transpordi vahel luuakse selge poliitiline seos, eelkõige asjaomaste kestliku arengu eesmärkidest tulenevate kohustuste täitmisel.

1.8.5. Lõpetuseks nõuab komitee tungivalt, et EL võtaks ringmajanduse suunas liikumisel hoolikalt arvesse küsimusi, mis mõjutavad nii ELi olulisi ressursi- kui ka energiamahukaid tööstusharusid, samuti püüaks ära hoida nii süsinikdioksiidi heite kui ka investeerimiste leket ning uuriks põhjalikult piiridel süsinikdioksiidi kompenseerimise leevendavaid meetmeid, mis vastavad WTO nõuetele.

⁽⁴⁾ JOIN(2018) 31 final.

⁽⁵⁾ Komisjoni ametisseastuva presidendi Ursula von der Leyeni missioonikiri kaubandusvoliniku kandidaadile Phil Hoganile, 10. september 2019.

2. Arvamuse taust

2.1. Kaubandus ja investeeringud on ELi jaoks üliolulised, kuna nende valdkondade abil on võimalik parandada majandustulemusi ELi sees. Teatistes „Kaubandus kõigile“⁽⁶⁾ rõhutati, et seitsmendik ELi rohkem kui 30 miljonist töökohast sõltub ekspordist ja järgmise 15 aasta jooksul toimub 90 % kogu maailma majanduskasvust eeldatavasti väljaspool Euroopat. Kuigi EL tunnistab, et majandustulemuste parandamine kaubanduse kaudu on oluline, ei tohi EL toetuda üksnes ekspordil põhinevale mudelile. Sama tähtsaks tuleb pidada avaliku ja erasektori investeeringute ning tarbimise kaudu sisenõudluse suurendamist.

2.1.1. EL, kelle arvele langeb üks kuuendik maailma impordist ja ekspordist, on maailma suurim tööstustoodete ja teenuste eksportija ning on omakorda umbes 80 riigi suurim eksporditurg. Tööstus, mis on Euroopa majanduse tugisammas, moodustab 80 % ELi ekspordist, loob olulist erasektori innovatsiooni ja pakub kõrget kvalifikatsiooni nõudvaid töökohti. Nagu toodi välja teatistes „Kaubandus kõigile“, on impordi osakaal ELi ekspordis kasvanud alates 1995. aastast enam kui poole võrra, mis tõstab esile ettevõtjate ja tööstuse ning dünaamilise ja ennetava kaubanduspoliitika olulist rolli.

2.1.2. Ekspordist sõltuvate töökohtade arv ELis on praegu 36 miljonit⁽⁷⁾. See arv on alates 2000. aastast kasvanud kaks kolmandikku, mis tähendab umbes 1,5 triljonit eurot, ning ELi osakaal maailma kaubaekspordis (15 %) on jäänud samale tasemele, kusjuures Hiina osakaal on suurenenud ning USA ja Jaapani osakaalud vastavalt vähenenud. Komisjon rõhutab, et ekspordiga seotud töökohad on keskmiselt paremini tasustatud ja nende osakaal on igas liikmesriigis märkimisväärne.

2.1.3. Erinevalt kaubavahetusest on teenustekaubanduses suurem potentsiaalne surve vähendada palku. Värske OECD aruanne⁽⁸⁾ näitab, et teenused moodustavad suure osa töötlevast tööstusest ja selliste teenuste välismaa osakaal kasvab. Ettevõtted kaaluvad üha enam, kas osutada oma teenuseid ise või osta neid väliste tarnijate käest. Tegevuse üleviimisel madalamate tööjõukuludega riikidesse on eriti terav töökohtade kaotamise küsimus.

2.1.4. Brexit võib muutuda oluliseks teguriks edasistes ELi kaubandussuhetes ning tariifivabade ja takistusteta kaubavoogude jätkumises. Olulise kaubandusriigi lahkumine ühtselt turult võib mõjutada nii ELi kaubanduspoliitikas leitud tasakaalu kui ka kujutada endast märkimisväärset väljakutset, kui Ühendkuningriik liigub seejärel jõuliselt dereguleerimise suunas, sealhulgas lõdvendades standardeid ja vähendades õigusi. On väga oluline, et EL teeks kõik endast oleneva, et võidelda Ühendkuningriigi meetmete vastu, mille eesmärk on konkureerida ebaõiglastel tingimustel. ELi ja Ühendkuningriigi kokkulepe, milles säilitatakse ranged standardid ja õigused, on väga oluline.

2.2. Paljude tegurite koosmõjul on kasvanud üleilmne nõudlus kaubavahetuse ja üha enam teenustekaubanduse järele. Prognoositakse, et sajandi keskel jõuab maailma rahvaarv 9–10 miljardini. Kiire industrialiseerimise ja linnastumise tulemusel elab praegu esmakordselt enam kui pool maailma elanikkonnast linnades, kus inimesed on rohkem üksteisest sõltuvad kui maapiirkondade toimetulekupõhises ühiskonnas.

2.2.1. Samuti on prognoositud, et 2030. aastaks võib maailmas (eriti näiteks Hiinas, Indias, Keenias, Tšiilis ja Indoneesias) olla kuni 2 miljardit keskmise sissetulekuga inimest rohkem. Need inimesed nõuavad palju suuremat mitmekesisust ja valikuvõimalusi selles, mida nad söövad, kannavad, kasutavad, millega sõidavad või mida muul viisil tarbivad, ning suudavad (paljud esimest korda oma elus) selle eest ka maksta.

2.2.2. Turgude laienemine ei ole aga kaubavoogude kasvamise ainus põhjus. Tänapäeva maailmas on rahvusvaheliste ettevõtete tegevus järjest enam organiseeritud üleilmsete väärtusahelate järgi. Nende strateegiate analüüsimisel on OECD⁽⁹⁾ selgitanud, kuidas globaalse kaubanduse peamised mootorid on maksustrateegiad, ulatus (ettevõtete kontsentratsioon kasvab), tehnoloogilised teadmised ja tegevuse mitmekesistamine. Traditsioonilisi piire hägustab ka majanduse digipööre. Peale selle tuginevad hargmaised ettevõtted üha enam suhetele, mis ei põhine kapitalil (strateegiline partnerlus, tegevuse edasiandmine). Seetõttu on kontsernide struktuurid keerukamad kui kunagi varem ja äritavad on muutuvad. Selle tulemusena võib olla vajalik kohandada kaubandus- ja investeerimispoliitikat.

⁽⁶⁾ Vt joonealune märkus 3.

⁽⁷⁾ Ning veel 20 miljonit väljaspool Euroopat.

⁽⁸⁾ OECD Trade Policy Papers, No. 226 (2019), „Offshoring of services functions and labour market adjustments“, Pariis.

⁽⁹⁾ OECD Trade Policy Papers, No. 227 (2019), „Micro-Evidence on Corporate Relationships in Global Value Chains: The Role of Trade, FDI and Strategic Partnerships“, Pariis.

2.3. ELi eksportijate suur võimalus peitub ELi tugevates külgedes, eriti lisandväärtusega toodete tootmises või tiptasemel kaupade ja teenuste pakkumises ning ELi juba kehtivas ja viit mandrit katvas umbes 70 sooduskaubanduslepingus, kusjuures mitmed tähtsad läbirääkimised on veel käimas. Alternatiiv on jälgida, kuidas konkureerivad eksportijad, kes tegutsevad teistes arenenud riikides või eeskätt kiiresti areneva majandusega riikides, need võimalused ise ära kasutavad. Hiljutiste oluliste sündmuste hulka kuuluvad Vaikse ookeani ülese partnerluse läbivaatamine ja muud suured kaubandusläbirääkimised Aasia ja Vaikse ookeani piirkonnas.

3. Peamised elemendid ELi kaubandusega seotud jõukuse toetamiseks

3.1. Ühtse turu olulisust ELi kaubandusele näitab selle ülekanduv mõju – viiendik töökohtadest, mille olemasolu eest tuleb tänada eksporti, asub muus liikmesriigis, mitte eksportija riigis. Näiteks Saksamaa eksport annab Saksamaal tööd 6,8 miljonile inimesele, mujal ELis aga veel 1,6 miljonile inimesele. See on tingitud peamiselt üha pikematest tarneahelatest nii Euroopas kui ka kogu maailmas, mis tähendab, et lõpetamata tooted võivad ületada piiri mitu korda. Seda võib täheldada eriti autotööstuses. Brexit on tõstnud esile asjaolu, et 650000 Ühendkuningriigis asuvat töökohta on seotud EList väljapoole suunduva ekspordiga teistest liikmesriikidest. Komisjoni andmed ⁽¹⁰⁾ näitavad, et olukorrast enim kasu saavad riigid on Tšehhi Vabariik, Slovakkia ja Poola.

3.1.1. Seetõttu on ühtse turu ja euroala sujuv ning õiglane toimimine oluline tegur ekspordiga seotud töökohtade säilitamisel ja edendamisel. Ühtse turu ja euroala jätkuv integreerimine, sealhulgas energia ja tõrgeteta toimiv transpordisüsteem, on endiselt ülioluline ning see tuleb saavutada töötajate õiglast liikuvust hõlbustades.

3.1.2. Äärmiselt oluline on ka teenuste ja andmevoogude parem integreerimine, mida tuleb teha täielikult kooskõlas ELi andmekaitse eeskirjadega, eriti kuna ühtne turg muutub üha digitaalsemaks. Ka heas korras digitaalne ökosüsteem vajab poliitikat, kus andmeid saadakse kasutada üldsuse hüvanguks ja selleks, et pakkuda võimalusi avalikkusele suunatud digiteenuste arendamiseks.

3.1.3. WTO reformimise teemalises arvamuses nõudis komitee, et kõikidel juhtudel vastaks iga tulevane andmeedastuse mitmepoolne algatus ELi kaubandus- ja investeerimislepingute ELi piiriülese andmeedastuse ja andmekaitse horisontaalsätetele, ⁽¹¹⁾ ning kutsus komisjoni uut koosseisu üles taas kinnitama, et tegemist on vaieldamatu põhikohustusega.

3.2. Digipöörde ja tehisintellekti kiire areng koos demograafiliste muutuste ja üleminekuga vähese CO₂ heitega ringmajandusele muudab ühiskonda radikaalselt. Ettevõtted mängivad juhtrolli innovatsiooni ja uute tehnoloogiate arendamisel, samal ajal kui valitsuse roll on luua õigusraamistik õiglaseks üleminekuks ja põhimõtted tehisintellekti siduvatele eetilistele eeskirjadele.

3.2.1. Teadusuuringud ja innovatsioon, mida juhib tööstus ja toetavad kvaliteetne haridus ja ettevõtlus, on hädavajalikud selleks, et EL jääks progressi juhtimisel esirinda. Komisjoni uue koosseisu ühe peamise prioriteedina tuleb tagada, et programmi „Horisont 2020“ jätkuprogramm „Euroopa horisont“ oleks tõhus ja tugev. EL peab keskenduma ka ettevõtjate toetamisele, et parandada nende konkurentsivõimet nii liidu kui ka rahvusvahelisel tasandil ning töötada välja ja rakendada uusi tehnoloogiaid. Uuendustegevust soodustavad ka katseprojektid ning avaliku ja erasektori ning akadeemiliste ringkondade koostöö.

3.2.2. Tehnoloogiline muutus ja areng nõuavad oskuste kiiret muutmist olukordades, kus lüngad ilmnevad kiiresti ja ootamatult, kuid enamasti tehnilistes valdkondades, eriti teaduses, tehnoloogias, inseneerias ja matemaatikas.

3.2.3. Inimeste oskuste edendamine ja arendamine ning ulatuslikum mitmekeelsus on sama oluline kui suurema tähelepanu pööramine kutseõppe, ümberõppe ja elukestva õppe kättesaadavusele.

3.2.4. Oskuste lõhe vähendamiseks peavad koolitussüsteemid olema piisavalt paindlikud ja suutma reageerida tulevastele vajadustele. Liikmesriigid peavad selleks tegema märkimisväärsed jõupingutusi ning ka sotsiaalpartneritel peab siin olema oluline roll.

⁽¹⁰⁾ Vt joonealune märkus 2.

⁽¹¹⁾ ELT C 159, 10.5.2019, lk 15.

3.3. Teistsuguste ja uute töövormide esile kerkimisel on ülioluline edendada sujuvat üleminekut hariduse omandamiselt tööellu ning ühelt töökohalt või tööülesandelt teisele, pakkudes samas stimuleerivaid tingimusi füüsilisest isikust ettevõtjatele ja ettevõtlusele. Töömaailma muutusi peavad toetama sotsiaalselt kaitstud, paindlikud ja hästi toimivad tööturud koos tulemustele orienteeritud sotsiaalse dialoogiga.

3.4. Konkurents on ettevõtluse arendamise peamine edasiviiv jõud. ELi kaubanduspoliitika ja eeskirjad peavad oma volituste piires pakkuma ettevõtjatele positiivseid tingimusi, mis edendavad rangete tööstandarditega inimväärseid töökohti, konkureerides samaaegselt EList väljapoole jäävate riikidega. Selline reguleerimine peab olema eesmärgipärane ja soodustama positiivset ettevõtlusvaimu ja -kultuuri, mis tõmbab ligi ka noori ja eriti naisi.

3.4.1. Komitee võtab teadmiseks OECD ja Rahvusvahelise Valuutafondi aruanded, ⁽¹²⁾ milles viidatakse tööstusharude suuremale koondumisele nii töötleva tööstuse kui ka mittefinantsteenuste valdkonnas. Sellise turukoondumise põhjuste mõistmiseks on vaja täiendavaid uuringuid, mis võimaldaksid näha konkurentsi ja rahvusvahelist kaubanduspoliitikat uue nurga alt. Eeskätt selles valdkonnas ei tohi kaubanduse tegevuskava takistada poliitikat, mille eesmärk on anda VKEdele parem võimalus turule sisenemiseks, tehes seda muu hulgas Euroopa kaugelepiirgiva tööstuspoliitika kaudu, eriti digitaalsektoris.

3.4.2. EL peab looma keskkonna, mis toetab era- ja avaliku sektori investeeringuid. See nõuab stabiilsust ja prognoositavust, stabiilset makromajanduslikku keskkonda, tugevat intellektuaalomandi õiguste kaitset ja eelarvepoliitilist vastutust. Maksusüsteem peab omalt poolt olema nii õiglane kui soodustama samas ka innovatsiooni, ettevõtlust, majanduskasvu ja töökohtade loomist.

3.4.3. Samal ajal peab ELi kaubandus- ja investeerimispoliitika olema valvas kõigi investeeringute suhtes, mis võivad tuleneda pettusest või isegi maksudest kõrvalehoidumisest.

3.4.4. Välismaised otseinvesteeringud on olulised, kui ettevõtjad viivad tootmise üha enam oma lõppturgude lähedale, mis võib muu hulgas aidata neil säilitada oma konkurentsivõimet. Komitee on samuti avaldanud heameelt ⁽¹³⁾ ELi kaubanduskaitse määruse üle, mis käsitleb hiljutist arengut ELi tehtavate otseinvesteeringute taustauuringute raamistiku osas.

3.4.5. Siiski nähtub OECD 2018. aasta välismaiste otseinvesteeringute statistika aruandest, et pärast USA maksureformi vähenevad üleilmsed välismaised otseinvesteeringud 27 %. Teatavate ELi riikide (Luksemburg, Madalmaad) osas on vähenemine olnud tähelepanuväärne. Seetõttu tuleks erilist tähelepanu pöörata reaalmajandusega seotud välismaiste otseinvesteeringute eristamisele sellistest välismaistest otseinvesteeringutest, mida tehakse pettuste ja maksustamise vältimisel eesmärgil. Selle vastu peab EL peab võitlema kõigil tasanditel.

3.5. Teatistes „Kaubandus kõigile“ on märgitud, et rohkem kui 600000 väikese ja keskmise suurusega ettevõtjat, kes annavad tööd enam kui kuuetele miljonile inimesele, ekspordivad otseselt kaupu väljapoole ELi, võttes enda peale kolmandiku ELi ekspordist ⁽¹⁴⁾. Teatistes lisatakse, et veelgi rohkem on neid, kes ekspordivad teenuseid või on teiste suuremate ettevõtjate tarnijad.

3.5.1. Eriti tervitavat oli komitee arvates suurem tähelepanu väikeettevõtjatele, kes seisavad uutele turgudele pürgides silmitsi suuremate takistustega. Kõigil tulevastel läbirääkimistel lubati sihtotstarbelisi VKEdele keskenduvaid sätteid, nagu ka korrapäraseid uuringuid takistuste kohta, millega VKEd konkreetsetel turgudel silmitsi seisavad. Siinkohal on asjakohane viidata ka komitee arvamusele ⁽¹⁵⁾ teemal „Atlandi-ülene kaubandus- ja investeerimispartnerlus ning selle mõju VKEdele“.

3.5.2. VKEde potentsiaali ja vajadustega tuleb arvestada igas poliitikavaldkonnas, et aidata tagada nende juurdepääs rahastamisele, muudele ressurssidele ja turgudele ning toetada nende arenemisvõimet, arvestades samas eri tüüpi ettevõtete mitmesuguseid vajadusi ja samuti eritingimusi, milles VKEd tegutsesid (sealhulgas maapiirkonnad ja äärealad).

4. Kaubandusega seotud vastuolude lahendamine

4.1. Lissaboni leping andis ELile uue pädevuse investeeringute valdkonnas ning sidus selle töö kaubanduse ja investeeringute alal teiste võtmevaldkondadega, eriti arenguga. Oleme jätkuvalt mures selle pärast, et komisjoni eri peadirektoraatide, sealhulgas rahvusvahelise koostöö ja arengu peadirektoraadi ning tööhõive, sotsiaalküsimuste ja sotsiaalse kaasatuse peadirektoraadi vahel ei ole piisavat teabevahetust kaubandusmõju teemal.

⁽¹²⁾ OECD Productivity Working Papers, No. 18 (2019), „Industry Concentration in Europe and North America“, Pariis; World Economic Outlook Report, aprill 2019.

⁽¹³⁾ ELT C 262, 25.7.2018, lk 94.

⁽¹⁴⁾ Vt joonealune märkus 3.

⁽¹⁵⁾ ELT C 383, 17.11.2015, lk 34.

4.2. Lisaks nn uue põlvkonna kaubanduslepingutele (alustades Koreaga) soovis komisjon pidada läbirääkimisi laiaulatuslikumate vabakaubanduslepingute sõlmimiseks nii idapartnerlusriikide kui ka arenenumate kaubanduspartneritega. See hõlmas Jaapanit ja eelkõige Kanadaga sõlmitud laiaulatuslikku majandus- ja kaubanduslepingut (CETA), mis hõlmab peale tariifide kaotamise ka paljusid muid aspekte, nagu teenuste eeskirjad, mittetariifsete kaubandustõkete kõrvaldamine ja muud kaubandusega seotud aspektid, näiteks investeeringud ja konkurents või õigusloomealane koostöö.

4.2.1. Selle arengu tõttu peab komitee tulevikku suunatud järkjärgulise kaubanduse tegevuskava pidevat arendamist kiireloomulisemaks kui kunagi varem. Sellised laiaulatuslikud kaubandusläbirääkimised sisaldavad suuremat ohtu vastuolude tekkimiseks sellistes tundlikes valdkondades nagu rangete standardite säilitamine, eriti toiduohutuse, tarbijakaitse ja inimväärsede töötingimuste vallas, avalike teenuste kaitsmine või kestliku kaubanduse tegevuskavaga seotud õiguste tagamine.

4.2.2. Arvestades, et uue põlvkonna lepingud lähevad kaugemale tariifide alandamisest ja kehtestavad valitsuse meetmete reeglid, mis ei luba kaubanduse piiramist, võib tekkida mure, et see ahendab avaliku poliitika võimalusi. Riikidel on lisaks oma äranägemise järgi reguleerimise õigusele ka kohustus seda teha üldistes huvides. Komitee rõhutab, et kaubanduskokkulepped ei tohi seda mitte mingil moel takistada.

4.2.3. Komitee on sedastanud, ⁽¹⁶⁾ et ELi kaubanduspoliitikat hinnatakse selle järgi, kas komisjon on suuteline näitama, et kaubanduslepingutega ei muudeta keskkonna-, töö- ja teisi standardeid vähem rangemaks. Nende eesmärk peaks olema hoopis selliste standardite parandamine.

4.3. Avatud ja reeglite põhinev rahvusvaheline kaubandus on oluline nii äriühingute suurendamiseks kui ka selleks, et tagada ettevõtetele õiglased tingimused võrreldes välismaiste konkurentidega. EL peab toetama WTO õiglast kaubandust edendavaid eeskirju, mis tagavad kestliku arengu eesmärkide järgimise, ning võtma ülemaailmse juhtpositsiooni nii proteksionismi ja häirete vastu võitlemisel kui ka järkjärgulise ja kestliku kaubanduspoliitika edendamisel. EL ja liikmesriigid peaksid seejuures kasutama oma mõjuvõimu ja argumentatsiooni WTO eri komiteedes, eelkõige sellistes uutes valdkondades nagu kaubandus ja inimväärtused.

4.4. Kaubandus on komisjoni üks enim hinnatud poliitikakujundusprotsesse. Laiema poliitilise arutelu võimaldamiseks kaubanduse ja investeeringute rolli üle on siiski vaja täiendavat analüüsi, et paremini mõista kaubanduse liikumapanevaid tegureid ja majanduslikku mõju, samuti selle potentsiaalset panust kestliku arengu eesmärkide saavutamisse.

4.4.1. Siinkohal peab võtmerolli mängima ELi hindamispoliitika. Kaubanduse peadirektoraat hindab peamiste kaubandusalgustuste mõju eri vahenditega: mõjuhindangud ja jätkusuutlikkuse mõjuhindangud, läbirääkimiste tulemuste majanduslikud hinnangud ja järeelhindamised.

4.4.2. Metoodika ja ajastuse küsimused on üliolulised ja need tuleks ümber hinnata. Kasutusel olev kalkuleeritav üldise tasakaalu mudel tuleks alternatiivsete mudelite valgelt läbi vaadata ja peaks sisaldama laiemat näitajate kogumit, mis mõõdab mõju inim- ja tööõigustele, kliimamuutustele, elurikkusele ja välismaistele otseinvesteeringutele. Olukorra pelk võrdlemine kaubanduskokkuleppe olemasolu või selle puudumise aspektist ei ole piisav, kuna puudub läbirääkimisvõimaluste kvalitatiivne hinnang, eriti seoses kaubanduse ja kestliku arenguga. Mõjuhindang ja jätkusuutlikkuse mõjuhindang tuleb läbirääkijate nõustamiseks teha õigeaks ajaks ning neid tuleks arvesse võtta enne läbirääkimisi ja nende ajal, mitte pärast läbirääkimiste lõppu.

4.4.3. ELi kaubanduspoliitika hindamise keskmes peaks olema see, kuidas soodustada kestliku arengu eesmärkide saavutamist, nagu komitee on varem soovitanud oma arvamuses „Kaubanduse ja investeeringute keskne roll kestliku arengu eesmärkide taotlemisel ja saavutamisel“ ⁽¹⁷⁾.

4.4.4. Komitee näeb kodanikuühiskonnaga peetavates nõupidamistes väärtuslikku panust jätkusuutlikkuse mõjuhindangutesse ja soovib neid laiendada pädevusraamistiku väljatöötamise varasele protsessile. Komisjoni hindamisalase juhtrühma tööd saaks kodanikuühiskonna kaasamisega veelgi parandada. Konsultandid vajavad eriti inimõiguste ja keskkonnaküsimuste osas piisavat sõltumatust ja asjatundlikkust.

⁽¹⁶⁾ ELT C 264, 20.7.2016, lk 123.

⁽¹⁷⁾ ELT C 129, 11.4.2018, lk 27.

4.4.5. Samuti on vaja tööturgude üksikasjalikumalt analüüsi võimaliku üleviimise mõju, palkade muutumise ja töökohakindluse aspektist. Majanduslikku mõju analüüsides tuleks tähelepanu pöörata mitte ainult ELile, vaid ka sellele, mil määral võimaldavad kaubandus ja investeeringud vähem arenenud majandusega riikidel suurendada oma tootlikkust ja innovatsiooni. Peale selle tuleks sobivate ajavahemike järel läbi viia terviklik uuring kaubanduse üleilmse mõju kohta.

4.4.6. Kaubandus on muutunud üha olulisemaks elemendiks nii geopoliitiliselt kui ka majandusdiplomaatias. Seepärast peab Euroopa välisteenistus muutuma kaubandusest teadlikumaks: on tähelepanuväärne, et ühisteatistes „Euroopa ja Aasia ühendamine – ELi strateegia põhielemendid“⁽¹⁸⁾ ei kajastatud kaubandusküsimusi.

4.5. Läbirääkimised USA-ga Atlandi-ülese kaubandus- ja investeerimispartnerluse lepingu sõlmimiseks töid kõigepealt esile palju laiemaid avaliku sektori ja kodanikuühiskonna probleeme, kuid need on üldist laadi. Ehkki komisjon püüdis kaubandusläbirääkimistel selle poole, et pooled võtaksid poliitilise kohustuse mitte edendada kaubandust või investeeringuid kaitsetaseme langetamise kaudu või sätestada tagatisi, näiteks konkreetseid erandeid ja reservatsioone, spetsiaalseid klausleid riiklike monopolide kohta või investorite põhjendamatute nõuete varase rahuldamata jätmise kohta, püüdis komitee otsida ja otsib jätkuvalt lisaselgitusi ja -tagatisi erinevates ülitundlikes punktides.

4.5.1. Äärmiselt oluliseks probleemiks peetakse kaubanduskokkuleppes ohtu avalikele teenustele turu liberaliseerimise ja konkreetsete klauslite (rakendamiskeelud ja sillaklauslid) kaudu, mis annab kokkuleppe osalistele tulevikus manööverdamisruumi turulepääsupiirangute ja diskrimineerivate meetmete kehtestamisel. Komitee on varem tervitanud komisjoni väljendatud soovi kaitsta kooskõlas komitee, Euroopa Parlamendi ja laiema kodanikuühiskonna seisukohtadega vabakaubanduslepingutes avalikke teenuseid, rõhutades aga, et parim viis selleks on kasutada positiivset nimekirja turulepääsu ja võrdse kohtlemise osas⁽¹⁹⁾.

4.5.2. Arvestades seda, et valitsus võib igal ajal vahetuda, ja sellest tulenevat avalike teenuste poliitika muutumist, oleks kaubanduskokkuleppe eelnev avamine blokeeritud. Tagasiminekut ei saa olla. Arvestades avalike teenuste kohaldamisala kitsust ja mitmetähenduslikkust, võivad rakendamiskeelud ja sillaklauslid eriti just neid ohustada.

4.5.3. Selle avaliku poliitika tegutsemisruumi säilitamine on oluline ka riigihangete lisamisel kaubanduskokkulepetesse. Seetõttu rõhutas komitee, et tuleb säilitada hankeüksuste suutlikkus kasutada hankemenetlustes keskkonna-, sotsiaal- ja tööalaseid kriteeriume, näiteks kohustust täita kollektiivlepinguid⁽²⁰⁾.

4.6. Investeerimiskaitse kontekstis kutsus komitee üles kehtestama menetluslikud tagatised nõuete vastu, mis on suunatud avaliku huvi kaitsete siseriiklike õigusnormide vastu, et need kaitsemeetmed tagaksid osaleja õiguse avalikes huvides reguleerimiseks, mis on investori kaitsest olulisem⁽²¹⁾. Mitmepoolset investeerimiskohust käsitlevas arvamuses väljendas komitee seisukohta, et selle saab piisavalt saavutada ainult avaliku huvi erandiga. Ent sellega peavad kaasnema asjakohased tagatised kuritarvitamise välistamiseks proteksionistlikel kaalutlustel. Komitee teatas oma arvamuses „EMSK seisukoht Atlandi-ülese kaubandus- ja investeerimispartnerluse (TTIP) üle peetavate läbirääkimiste raames tõstatatud konkreetsetes võtmeküsimustes“, et tuleks sõnaselgelt välja tuua kollektiivlepingud, k.a kolmepoolsed ja/või üldised (*erga omnes*) lepingud, et välistada seda, et neid tõlgendataks kui vastuollu sattumist investori õiguspäraste ootustega⁽²²⁾.

4.7. Kuigi põllumajandus ja kaubandus on olnud ELi pädevuses üle 40 aasta, jääb kohati puudu suhtlemisest või ühtsest käsitlusest nende peamiste huvide vahel. EL peab vältima kiusatust teha põllumajanduses suuri järeleandmisi, mis kahjustaksid kodumaist tootmist.

4.7.1. Komitee arvamuses põllumajanduse rolli kohta kaubandusläbirääkimistes⁽²³⁾ rõhutati, et kahepoolsete lepingute eesmärk peaks olema kaotada topektstandardite kohaldamine partnerriikide põllumajanduses, eriti seoses sanitaar- ja füto-sanitaarmedetute rakendamise lepingu ja tehniliste kaubandustõkete lepinguga. EL soovib kooskõlas kestliku arengu eesmärkidega edendada ka oma keskkonna-, sotsiaal- ja laiemaid kestliku arengu standardeid. EL (ja teised) peavad võtma siduva kohustuse suurendada oma suutlikkust, et aidata vähem arenenud riikidel neid standardeid järgida, näiteks aidates välja töötada vastuvõetava sertifikaate väljastava veterinaarsüsteemi, milles on keskse tähtsusega toiduohutuse standardid.

⁽¹⁸⁾ Vt joonealune märkus 4.

⁽¹⁹⁾ ELT C 264, 20.7.2016, lk 123.

⁽²⁰⁾ ELT C 159, 10.5.2019, lk 15.

⁽²¹⁾ ELT C 110, 22.3.2019, lk 145.

⁽²²⁾ ELT C 487, 28.12.2016, lk 30.

⁽²³⁾ ELT C 173, 31.5.2017, lk 20.

4.7.2. Mitmepoolne lähenemisviis kaubanduse rollile põllumajanduses vajab ümbermõtlemist ja taaselustamist. WTO Doha kaubandusdialoogi kontseptsiooni tuleb arenenud ja arenguriikide vahel edasi pidada ja tõhustada, austades põhimõtet, et kõik pooled peavad olema toiduainetega varustamises sõltumatud. Samas arvamuses rõhutati, et ELil on hea positsioon võtta juhtiv ja ennetav roll värske ja tasakaalustatud lähenemisviisi soodustamisel, muu hulgas seetõttu, et paljud kiiresti areneva majandusega riigid ei ole suutnud teha märkimisväärsed jõupingutusi, et aidata arengus mahajäänumaid riike.

4.8. Komitee pidas oma WTO reformimist käsitlevas arvamuses oluliseks, et ELi aluslepingutes kehtestatud ettevaatuspõhimõtet kaitstakse nõuetekohaselt ka mitmepoolsel tasandil ja see saaks täieliku õigusliku tunnustuse, et tagada kõrgetasemelisem kaitse, kasutades inimintervisele või keskkonnale tekkiva ohu korral ennetavat otsuste tegemist. Arvestades selle tähtsust peaks EL käsitlema seda kõrgeima huvina kõigis kaubanduslääbirääkimistes ⁽²⁴⁾.

4.9. Samal ajal, kui strateegias „Kaubandus kõigile“ keskendutakse eelkõige tarbijate usaldusele ohutute toodete vastu, esitatakse ÜRO tarbijakaitse suunistes palju laiem nägemus, sealhulgas tarbijate eraelu puutumatus, nende õigused e-kaubanduses ja õigus tarbijaõiguste tõhusale jõustamisele. Arvestades kaubanduse liberaliseerimise mõju tarbijatele, soovis komitee oma arvamuses „Kaubanduse ja kestliku arengu peatükid ELi vabakaubanduslepingutes“ kaubanduse ja kestliku arengu raamistikus näha konkreetset peatükki tarbijate kohta, mis sisaldaks asjaomaseid rahvusvahelisi tarbijastandardeid ja tugevdaks koostööd tarbijaõiguste jõustamise valdkonnas ⁽²⁵⁾.

4.10. Komisjoni 2017. aasta aruteludokumendis üleilmastumise ohjamise kohta on välja toodud mitmed haldamata globaliseerumise tagajärjed, eriti suurenev ebavõrdsus. Kaubanduse eelised ei jaotu kunagi ühtlaselt. ELi kaubandus- ja investimispoliitika peab käsitlema kõiki turu avamise olulisi tagajärgi ning piirama nii palju kui võimalik negatiivset mõju, sealhulgas sotsiaalseid ja üleminekukulusid.

4.10.1. Teatistes „Kaubandus kõigile“ tunnistatakse esimest korda, et kaubandus võib aga mõnele piirkonnale ja töötajale kaasa tuua ajutised häired, kui uus konkurents osutub mõne ettevõtja jaoks liiga tihedaks, ning rõhutatakse, et inimeste jaoks, kelle puhul mõju on otsene, ei ole aga selline muutus väike. Siinkohal on oluline Globaliseerumisega Kohanemise Euroopa Fond. Sellest toetati aastatel 2013–2014 enam kui 27600 töötajat ⁽²⁶⁾. Seetõttu peab komitee oluliseks, et tulevastes mitmeaastastes finantsraamistikutes nähakse ette piisavad rahalised vahendid, mis oleksid otseselt seotud kaubanduse mõjudega, ning vaadatakse uuesti läbi tingimused ja kriteeriumid, mis piiravad nende vahendite kasutust. Ümberkorraldustega seotud muutuste paremaks prognoosimiseks ja korraldamiseks on õiglase ülemineku jaoks olulised töötajate kehtivad õigused teabele, konsultatsioonile ja kollektiivlääbirääkimistele.

4.11. Veel kutsus komitee üles pakkuma tundlikele sektoritele tugevamat kaitset ebauusa kaubanduskonkurentsi eest, lisades nende hindamise kriteeriumidesse Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni (ILO) standardid. Oma hiljutises arvamuses kaubanduse kaitsevahendite meetodika kohta ⁽²⁷⁾ kutsus komitee üles looma võrdseid võimalusi nii Euroopa kui ka kolmandate riikide eksportivatele tootjatele. Sellega seoses tundis komitee heameelt Euroopa Komisjoni kavatsuse üle kasutada konkreetseid kriteeriume, et teha kindlaks, kas turuolukorras esineb märkimisväärsed moonutusi, märkides aga, et lisaks tuleks arvesse võtta kinnipidamist ILO standarditest ja mitmepoolsetest keskkonnakokkulepetest.

4.12. Komitee on avaldanud arvamust, et võttes arvesse Euroopa Komisjoni kindlat eesmärki tööga seotud sätteid tugevdada, peaksid partnerriigid enne kaubanduslepingu sõlmimist näitama üles täit austust ILO kaheksa põhilise tööstandardite konventsiooni vastu. Kui partnerriik ei ole neid konventsioone ratifitseerinud või nõuetekohaselt rakendanud ega tõendanud võrdset kaitse taset, siis soovib komitee püüda lisada kaubanduse ja kestliku arengu peatükile konkreetsete kohustuste tegevuskava, et tagada nende õigeaegne täitmine ⁽²⁸⁾. EL peab edendama ka ajakohastatud ILO standardite rakendamist ja täitmise tagamist, et tagada ELi ettevõtetele välismaal tõeliselt võrdsed võimalused ning toetada kestliku arengu eesmärki nr 8 inimväärse töö kohta.

4.13. Kaubanduspoliitika peab tugevdama ettevõtja sotsiaalse vastutuse algatusi. Ettevõtjad peavad võtma vastutuse kõigis tarneahela etappides. See omakorda peaks tugevdama äriühingute luba tegutseda, viies samas maksimumini nii innovatsiooni kui ka kestliku majanduskasvu. Vastutustundliku ettevõtluse järjepidev rakendamine on oluline ELi üleilmse kaubanduspositsiooni tugevdamiseks ja kestliku arengu eesmärkide saavutamiseks. Kõigis vabakaubanduslepingutes peaks EL nõudma, et kõik allkirjutanud julgustaksid ettevõtjaid aktiivselt järgima OECD suuniseid hargmaistele ettevõtjatele ⁽²⁹⁾. Tunnistades tööturueeskirjade jõustamise olulisust muu hulgas kontrollide kaudu kutsus komitee üles kaubanduskokkulepetes nõudma, et riikliku ja kohaliku tasandi valitsused täidaksid oma kohuseid täielikult.

⁽²⁴⁾ ELT C 159, 10.5.2019, lk 15.

⁽²⁵⁾ ELT C 227, 28.6.2018, lk 27.

⁽²⁶⁾ Euroopa Komisjoni pressiteade, juuli 2015.

⁽²⁷⁾ ELT C 209, 30.6.2017, lk 66.

⁽²⁸⁾ ELT C 227, 28.6.2018, lk 27.

⁽²⁹⁾ OECD suunised hargmaistele ettevõtjatele, 2011.

4.1.3.1. Üha rohkem valitsusi töötavad välja oma vastavad seadused ja dokumendid, kõige hiljutisemad on Prantsusmaa hoolsuskohustust käsitlev seadus ja Madalmaade seadus lapstööjõu kasutamise hoolsuskohustuse kohta. Kanada täiustas oma ettevõtja sotsiaalse vastutuse strateegiat, keskendudes Kanada ettevõtjate käitumisele välismaal, ja lõi mitme sidusrühmaga nõuandekogu. 2019. aasta aprillis määrati esimene Kanada vastutustundliku ettevõtluse ombudsman, kelle volitus on läbi vaadata ja avalikult teatada väidetavatest inimõiguste rikkumistest, mis tulenevad Kanada ettevõtjate tegevusest välismaal kaevandus-, nafta-, gaasi- ja rõivatööstuses, ning teha soovitusi ettevõtjate kaubandusmeetmete kohta.

4.1.4. Komitee leiab, et ELil on ainulaadne võimalus võtta hoolsuskohustuse vallas juhtroll, eriti arvestades pikenevaid üleilmseid tarne- ja väärtusahelaid. Vabatahtlikud ja siduvad meetmed ei välista üksteist, vaid peavad olema vastastikku täiendavad. Sellega seoses on komitee välja toonud töö ÜRO siduva lepingu väljatöötamise kallal, mida arutavad praegu ÜRO liikmed ja millega kavatakse kodifitseerida rahvusvaheliste korporatsioonide õiguslikult siduvad rahvusvahelised inimõigustealased kohustused, ning tervitab komitee enda käimasolevat tööd omaalgatusliku arvamuse REX/518 jaoks. Nagu ka teatud liikmesriigid, kes on juba koostanud õigusaktid hoolsuskohustuse vallas, kutsus komitee komisjoni üles tegema selles valdkonnas ettepaneku ELi tasandi õigusaktide kohta.

5. Kaubandus ja kestlik areng: vajadus saavutada kestliku arengu/Pariisi lepingu eesmärgid

5.1. Oma arvamuses teatise „Kaubandus kõigile“⁽³⁰⁾ kohta tervitas komitee kõige enam ELi rõhuasetust sellel, et oluline koht on kestlikul arengul, eelkõige mis puudutab inim- ja sotsiaalseid õigusi ning keskkonda. Arvamuses „Kaubanduse ja kestliku arengu peatükid ELi vabakaubanduslepingutes“⁽³¹⁾ nõudis komitee, et komisjon oleks oma käsitlusviisis edasipüüdlikum, eelkõige seoses kaubanduse ja kestliku arengu peatükkide kohustuste tõhusa jõustatavuse tugevdamisega, mis on komitee jaoks väga oluline. Kestliku arengu peatükkidele tuleb anda võrdne kaal ärilisi, tehnilisi või tariifiküsimusi käsitlevate peatükkidega.

5.1.1. Eriti tervitab komitee seejuures komisjoni ametisseastuva presidendi hiljutist teadaannet nimetada peagi ametisse uus kaubanduse vanemametnik, kes jälgiks ja parandaks meie kaubanduslepingute täitmist, võtmata seejuures endale midagi kaubandusvoliniku üldisest vastutusest. Siinkohal on oluline, et sellele ametnikule on vaja laiaulatuslikke volitusi, mis võrdse kaalu ja võrdse tõhususega hõlmaksid kõik vabakaubanduslepingutes kokku lepitud kohustused, eriti neid, mis on seotud kaubanduse ja kestliku arengu peatükkidega ning sotsiaal- ja keskkonnaprobleemidega, mis tekivad seoses kaubandus- ja investeerimislepingute teiste peatükkidega. See ametikoht peab hõlmama ka objektiivset otsustusprotsessi, mis põhineb õigeaegsetel, tõhusalt algatatud uurimistel, mida toetavad piisavad ressursid. Seejuures peab tunnustatud sidusrühmadel olema selge roll nii kaebuste esitamises kui ka kõigil järgnevatel avalikel kuulamistes. Lisaks põhjalikule aruandlusele Euroopa Parlamendile ja nõukogule peab sellega omakorda kaasnema komitee ja vastavate sisenõuanderühmade kindel roll ning jätkuvalt tuleb kaasata kodanikuühiskond.

5.2. Kõigisse 2010. aasta järgsetesse vabakaubanduslepingutesse on EL lisanud spetsiaalse kaubanduse ja kestliku arengu peatüki. Sellega on kaasnenu ka mõlema poole aktiivne roll kodanikuühiskonna jälgimisel.

5.2.1. Komitee arvates on oluline konstruktiivne dialoog kodanikuühiskonnaga kaubandus- ja investeerimispoliitika üle ning komitee kordab üleskutset tema rolli veelgi tugevdada. Arvamuses „ELi sisenõuanderühmade roll vabakaubanduslepingute rakendamise järelevalves“⁽³²⁾ tõstis komitee seda rolli esile ja nõudis selle laiendamist kõikidele kaubanduslepingu aspektidele, keskendudes esmajärjekorras sellele, kuidas need kaubanduse ja kestliku arengu kohustusi mõjutavad.

5.2.2. Komitee on juba soovitanud, et kaubanduse ja kestliku arengu peatükkide tulevastesse volitustesse lisataks mitte ainult konkreetne klausel kestliku arengu eesmärkide edendamiseks,⁽³³⁾ vaid pärast Pariisi kokkulepet tuleks nüüd lisada ka globaalse soojenemise vastu võitlemine.

5.3. Üleilmseteks prioriteetideks peavad jääma nii 17 kestliku arengu eesmärki, mis on ÜRO 2030. aastani koostatud kestliku arengu tervikliku tegevuskava keskpunktiks, kui ka Pariisi kliimakokkulepe⁽³⁴⁾. Siin peab kaubandusel ja investeeringutel olema keskne toetav roll. Märkimisväärne väljakutse on aga CO₂-neutraalse ELi majanduse saavutamine 2050. aastaks.

⁽³⁰⁾ Vt joonealune märkus 16.

⁽³¹⁾ ELT C 227, 28.6.2018, lk 27.

⁽³²⁾ ELT C 159, 10.5.2019, lk 28.

⁽³³⁾ Vt joonealune märkus 16.

⁽³⁴⁾ ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni osaliste konverentsi 21. istungjärg Pariisi (UNFCCC COP21).

5.3.1. Kõigil neil elementidel on kaubandusele sügav mõju ja kaubavood mõjutavad omakorda neid elemente nii ELis kui ka kogu maailmas. Pariisi ja kestliku arengu eesmärkide tegevuskavad peavad olema kogu tulevase kaubanduspoliitika, tavade ja läbirääkimiste keskmes. ÜRO Kaubandus- ja Arengukonverents (³⁵) hinnangul on kestliku arengu eesmärkide saavutamiseks vaja 7 triljonit USA dollarit, millest vähemalt kolmandik peab tulema erasektorist. Kestliku arengu eesmärkide elluviimisel ja rahastamisel on ka avaliku sektori vahendid äärmiselt tähtsad. Nagu WTO peadirektor märkis, on aastatuhande arengueesmärgid juba näidanud kaubanduse muutmispotentsiaali (³⁶).

5.3.2. Energiasüsteemi eduka ümberkujundamise ja Pariisi kokkuleppega seatud eesmärkideks vajaliku vabaduse saavutamiseks on omakorda vaja teha olulisi regulatiivseid muudatusi. Komitee kutsus oma mitmepoolset investeerimiskohut käsitlevas arvamuses üles koostama hierarhia sätet, mis tagaks juhul, kui rahvusvahelise investeerimislepingu ja ühe poole jaoks siduva rahvusvahelise keskkonna-, inimõiguste- või töölase kokkuleppe vahel on vastuolu, rahvusvaheliste keskkonna-, inimõiguste- või töölase kokkulepete kohaldamise, et vältida investeerimislepingute esimuslikkust (³⁷).

5.4. Komitee on juba varem järelduse teinud, (³⁸) et EL on kestliku arengu eesmärkide saavutamise edendamiseks ainulaadsel positsioonil, kuna tal on usaldusvärsus, et toimida tõhusa ühenduslülina arenenud ja arenguriikide vahel. Sellegipoolest kutsus komitee üles pöörama suuremat tähelepanu kestliku arengu eesmärkide täielikule lõimimisele Euroopa poliitikaraamistikku ja komisjoni kehtivatesse prioriteetidesse, vajadusel ühiselt liikmesriikidega.

5.4.1. Komitee on juba rõhutanud, et põllumajanduses on kaubandusel (³⁹) üheteistkümne eesmärgi saavutamisel eriti oluline roll. Uuemas arvamuses Euroopa ja Aasia ühendamise kohta (⁴⁰) rõhutati, et oluline on Hiina majandusvööndi ja maanteed algatus ning kestliku arengu eesmärgid omavahel ametlikult siduda, loetledes taas üheksat kõige olulisemat kestliku arengu eesmärki.

5.5. Vähemalt kolmteist kestliku arengu eesmärki viitavad kliimamuutustele. Pariisi kokkulepe on omakorda maailma esimene kõikehõlmav kliimakokkulepe. Kui kestliku arengu eesmärgid on järgmise põlvkonna tegevuskava, siis see on kogu planeedi tuleviku tegevuskava. On laialt levinud seisukoht, et üleilmse keskmise temperatuuri tõus üle 2 °C võrreldes industriaalse ajajärgu eelse tasemega põhjustaks katastroofilisi tagajärgi. Kõige enam mõjutatud riigid on ühtlasi riigid, mis suudavad vajalike muudatustega kõige vähem toime tulla.

5.5.1. Suuremad kaubavood nõuavad veelgi rohkem transporti, aga transpordi vallas on kasvuhoonegaaside heitkogused niigi märkimisväärselt suured. Transport põhjustab 24 % üleilmsest CO₂ heitest ja see on ainus sektor, mille heitkogused kasvavad ikka veel: prognooside kohaselt moodustavad need 2030. aastaks 40 % koguheitest. Pariisi kokkulepe otseselt rahvusvahelist lennundust ja laevandust ei hõlma, seega on hädavajalik käsitleda kõiki transpordiliike õiglase ja säästva transpordi tõhustatud poliitikas, kaasates ka teisi tarneahelas osalejaid, näiteks energiatootjaid ja algseadmete valmistajaid.

5.5.2. Eraldi arvamuses transpordi rolli kohta rõhutas komitee, et seoses kestliku arengu eesmärkidega on palju probleeme, näiteks vajadus vähendada kliima- ja keskkonnamõju, edendada transpordisüsteeme ja liiklusohutust ning tegeleda töökohtade ja inimväärse tööga seotud kitsaskohtadega (⁴¹). Nüüd kutsus komitee üles looma poliitilise seose ka kaubanduse ja investeringutega.

5.6. See üldine mure on viinud ringmajanduse mõiste laienemiseni: seda kirjeldatakse majandussüsteemina, mille eesmärk on minimeerida jäätmeid ja kasutada ressursse maksimaalselt ära. Ringmajanduse eesmärk on minimeerida nii ressursikulu kui ka jäätmeid, heitkoguseid ja energialekkeid. Seda on võimalik saavutada taaselustava lähenemisviisi abil, mis põhineb pikaajalisel projekteerimisel, hooldamisel, parandamisel, taaskasutamisel, ümbertöötlemisel, uuendamisel ja ringlussevõtul.

5.6.1. Paljud usuvad, et kestlik maailm ei tohiks tähendada tarbijate elukvaliteedi langust, seda saab saavutada ilma tulusid või lisakulusid kaotamata ning ringikujulised ärimudelid võivad olla sama tulusad kui lineaarsed mudelid.

(³⁵) ÜRO Kaubandus- ja Arengukonverentsi (UNCTAD) maailma investeerimisfoorumi pressiteade, Genf, 14. oktoober 2014, seda on hiljem korratud.

(³⁶) Sõnavõtt ÜROs, 21.9.2016.

(³⁷) ELT C 110, 22.3.2019, lk 145.

(³⁸) Vt joonealune märkus 17.

(³⁹) Vt joonealune märkus 23.

(⁴⁰) ELT C 228, 5.7.2019, lk 95.

(⁴¹) ELT C 367, 10.10.2018, lk 9.

5.6.2. Sellegipoolest tekivad sellega seoses mitmed probleemid, eriti ELi ressursi- ja energiamahukate tööstusharude jaoks, mis seisavad silmitsi olemuslike raskustega. Neil on ELi tööstuslikes väärtusahelates oluline ja strateegiline roll. Kui kliimamuutuste poliitika eesmärk on vähendada (nii fossiilkütuste põletamisel kui ka tööstuslikes protsessides) kasvuhoonegaaside heitkoguseid – ELi praegune eesmärk on saavutada CO₂-neutraalsus 2050. aastaks –, siis ressursi- ja energiamahukate tööstusharude energiakulud moodustavad nende kogukuludest eriti suure osa: terasetööstuses 25 %, alumiiniumitööstuses 22–29 %, ⁽⁴²⁾ klaasitööstuses 25–32 % ⁽⁴³⁾. Seda probleemi käsitletakse põhjalikumalt komitee sellekohases arvamuses ⁽⁴⁴⁾.

5.6.3. Kasvuhoonegaaside heite ülekandumine ja seega investeeringute mujale viimine toimub, kui kõrgem hind ELis põhjustab turuosa ja asjaomaste töökohtade kaotust. Kui see juhtub, kantakse kasvuhoonegaaside heide lihtsalt ELi tootjatelt üle mujal asuvatele tootjatele (kes on tihti vähem energiatõhusad), mis (parimal juhul) ei avalda mõju ülemaailmsele kasvuhoonegaaside heitele.

5.6.4. Võimalik on kasutada piiridel süsinikdioksiidi kompenseerimise leevendavaid meetmeid, mille korral riigid saavad nii imporditud kaupadele makse kehtestada kui ka eksporditud kaupadelt käibemaksu tagastada, ning WTO tunnistab need seaduslikuks, kui nad vastavad teatavatele tingimustele.

Brüssel, 30. oktoober 2019

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Luca JAHIER

⁽⁴²⁾ A. Marcu, W. Stoefs, „Study on composition and drivers of energy prices and costs in selected energy-intensive industries“, CEPS, 2016, kättesaadav aadressil <http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/20355>.

⁽⁴³⁾ C. Egenhofer, L. Schrefler, „Study on composition and drivers of energy prices and costs in energy-intensive industries. The case of the flat glass industry“, CEPS, 2014.

⁽⁴⁴⁾ ELT C 353, 18.10.2019, lk 59.